

UNIVERSITETI I PRISHTINES
FAKULTETI EKONOMIK
Studime postdiplomike

Lenda: SISTEMI INFORMATIK I
MENAXHMENTIT

Dr. Mihane Berisha

Sistemi informatik i menaxhmentit:

Nje sintez te njohurive te arritura nga disa fusha:

- SI,
- menaxhmenti,
- DB,
- programimi,
- modelet statistikore dhe matematikore,
- data warehousing dhe
- data mining.

Qellimi:

- Te kuptohet roli dhe rendesia e SIM dhe teknologjise ICT ne proceset afariste
- Roli i kesaj teknologjie ne ndertimin e aftesive konkurruese te subjekteve ekonomike
- Struktura e SIM
- Perkrahta e SIM per menaxhmentin
- Elementet e tij
- Fazat e zhvillimit te SIM me iden e Nolanit etj.

Literatura:

Terry Luceu: **Management Information Systems** (2005)
(kapitulli 14 deri 16)

Jeane & Keneth Laudon: **Management Information Systems**,
Prentice Hall, 1998

Grup autoresh: **Tema te zgjedhura nga informatika**, Prishtine, 1993

Dr. Mihane Berisha: **Informatika e biznesit- Ligjerata**, Prishtine
(2004)

Dr. Mihane Berisha: **Sistemi informatik i investimeve**, Prishtine,
2004

burime tjera on-line

SOT: Temat

- 1) ***Teknologjia informatike komunikuese (TIK) dhe menaxhmenti (Information and Communication Technology-ICT and Management)***
- 2) ***Roli i TIK në biznes dhe menaxhment të proceseve***
  - 3) ***Aplikacionet e TIK në menaxhment***
- 4) ***A janë informatat dhe TIK esenciale per SIM (MIS)?***

5) *Cka eshte TIK (ICT) dhe cka perfshin ajo?*

6) *Cka mundeson aplikimi i TIK?*

7) *Si mund te perdoret TIK?*

8) *TIK (ICT) dhe informimi*

Informatika ka lindur me revolucionin e 3-te industrial te njohur si REVOLUCION INFORMATIK (kompjuteret e gjenerates se katert –biochip-in)

Sistemet kompjuterike digjitale –kompjuteret- festojne gjysme shekulli qe nga paraqitja e tyre, kjo periudh ishte e mjaftueshme qe aplikimi i tyre te sjell ndryshime te medha.

6 GJENERATA TË KOMPJUTEREVE!

- a) **1951-1958**- gypi elektronik dhe lidhja permes kablllove
- b) **1959-1963**- tranzistoret dhe fijet magnetike
- c) **1964-1970**- tehnologjite e integruara dhe gjuhet e larta programore
- d) **1971-1987**-gjuhet programore te gjenerates se 3-te
- e) **1988-1992**- arkitektura paralele dhe chip-i
- f) **nga 1993**- neurokompjuteret te bazuar ne rrjeta te neuronit, perdorimi i intelegjences artificiale dhe shfrytezimi i sistemit te eksperteve per arritjen e qellimeve.

ne veprimtarit hulumtuese...

- arritjen deri te njohurit e reja,
- zbulimin e teknologjive te reja dhe persosjen e atyre ekzistuese,
- paraqitjen e produkteve te reja , me te persosura te bazuara ne perdorimin e teknologjis informatike

Gjeneratat e reja te kompjutereve (me te shpejte dhe me te fuqishem) kane sjellur ndryshime te medha, dhe aplikimi i tyre po shenon **rritje eksponenciale**.

Informata dhe dituria eshte bere faktore nga te cilet pritet te sigurojne progresin shoqeror.

Informata - burim i pushtetit dhe pasurise, por edhe parakusht i riprodhimit shoqeror, sepse eshte faktore i rendesishem dhe i pazevendesueshem.

1. roli i kompjutereve dhe TIK ne zhvillimin bashkekohor është rritur dukshem, dhe TIK është bere **teknologji dominante** ne zhvillimin bashkekohor.

Shumë kompani të njohura botërore sot e zhvillojnë **80% të afarizmit të tyre në rrjeta dhe në Internet**. Kurse, sipas kompanisë së njohur hulumtuese Forester Research, në vitin 2001 kishte 450 milion PC në botë, por zgjerimi i përdorimit të Internetit i cili përveq PC-ve përfshin edhe pajisje tjera komunikuese, sot ka tejkaluar edhe kufijtë psikologjik të mbi **1.333** miliard shfrytëzuesve [1]

Interneti...

- Interneti mund të identifikohet si rrjetë e cila përbëhet nga miliona rrjeta kompjuterike vendore dhe ndërkombëtare dhe mundëson bartjen e të dhënave midis kompjuterëve, duke mundësuar zvoglimin dramatik të çmimit të informative, kounikim të dyanshëm dhe tajkalim të kufizimeve kohore dhe hapsinore.

Shume shpesh na bie te degjojme te flitet per disa trende ne zhvillimin bashkekohor, te njohura si 5 **megatrende**:

- zhvillimi shkencor-teknologjik
  - globalizimi
  - shoqeria postindustriale
  - informatizimi
  - mbrojtja e ambientit

Nen ndikimin e revolucionit shkencor-teknologjik
ekonomia boterore ka perjetuar **zhvillim te shpejte**
teknik, teknologjik dhe organizativ.

Prodhimi, konsumi dhe qarkullimi i tejkalojne
kufijte kombetar dhe e rrisin shkallen e
mvareshmeris se vendeve nga njera tjetra ne tere
boten.

2. SIM (MIS)- i cili paraqet nje sintez te njohurive te arritura ne disa fusha :

- bazat e te dhenave
- menaxhmenti
- programimi
- modelet matematikore dhe statistikore

theksi ne **rolin dhe rendesin** e TIK ne zhvillimin e afarizmit sot, si dhe ne **perdorimin** e TIK dhe **aplikimin** e saj.

Qellimi kryesor eshte te kuptojme se **si ti perdorim kompjuteret ne SI ne dobi te rritjes se efikasitetit te afarizmit,**

e jo cka jane kompjuteret, si punojn, si funksionojne, si i perpunojne te dhenat ne informata apo si i deponojn ato.

Konceptet:

- * A janë informatat dhe TIK esenciale për MIS?
  - * Si mund te përdoret TIK (ICT)?
    - * TIK dhe informimi
- * TIK dhe komunikimi (*përdorimi rrjetave globale, sidomos Interneti, Intraneti, Ekstraneti dhe WWW*)
- * Logjika e transformimit të bizneseve në 10 vitet e fundit

A jane informatat dhe TIK esenciale
per SIM (MIS)?

1. A jane informatat dhe TIK esenciale per SIM (MIS)?

- Kompjuteret dhe TIK ne pergjithesi jane **vegla te rendesishme** per te prodhuar informata dhe per ti komunikuar ato.
- Roli dhe rendesia e kompjutereve dhe e TIK ne SIM po rritet dukshem, por aplikimi i kesaj teknologjie duhet te behet me shume kujdes.

a) Aplikimi i TIK eshte treguar i sukseshem sidomos ne zgjidhjen e problemeve te strukturuara (kalkulimet e shpejta dhe te sakta) por ka qene me pak i sukseshem ne rastin e zgjidhjes se problemeve jo te strukturuara.

b) TIK mund te perdoret per te perkrahur nivelet e ndryshme te menaxhmentit.

Karakteristikat e informatës	Prezenca e informatave në menaxhment		
	Niveli operativ	Niveli taktik	Niveli strategjik
Interaktiviteti	I shpejtë	_____	Gjithmonë
Shpejtësia	E zakonshme	_____	Rrallë
Saktësia e të dhënave	E lartë	_____	E ulët
Saktësia e outputit	Gjithmonë	_____	E rrallë
Përsëritja	E zakonshme	_____	E rrallë
Vëllimi i të dhënave	I lartë	_____	I ulët

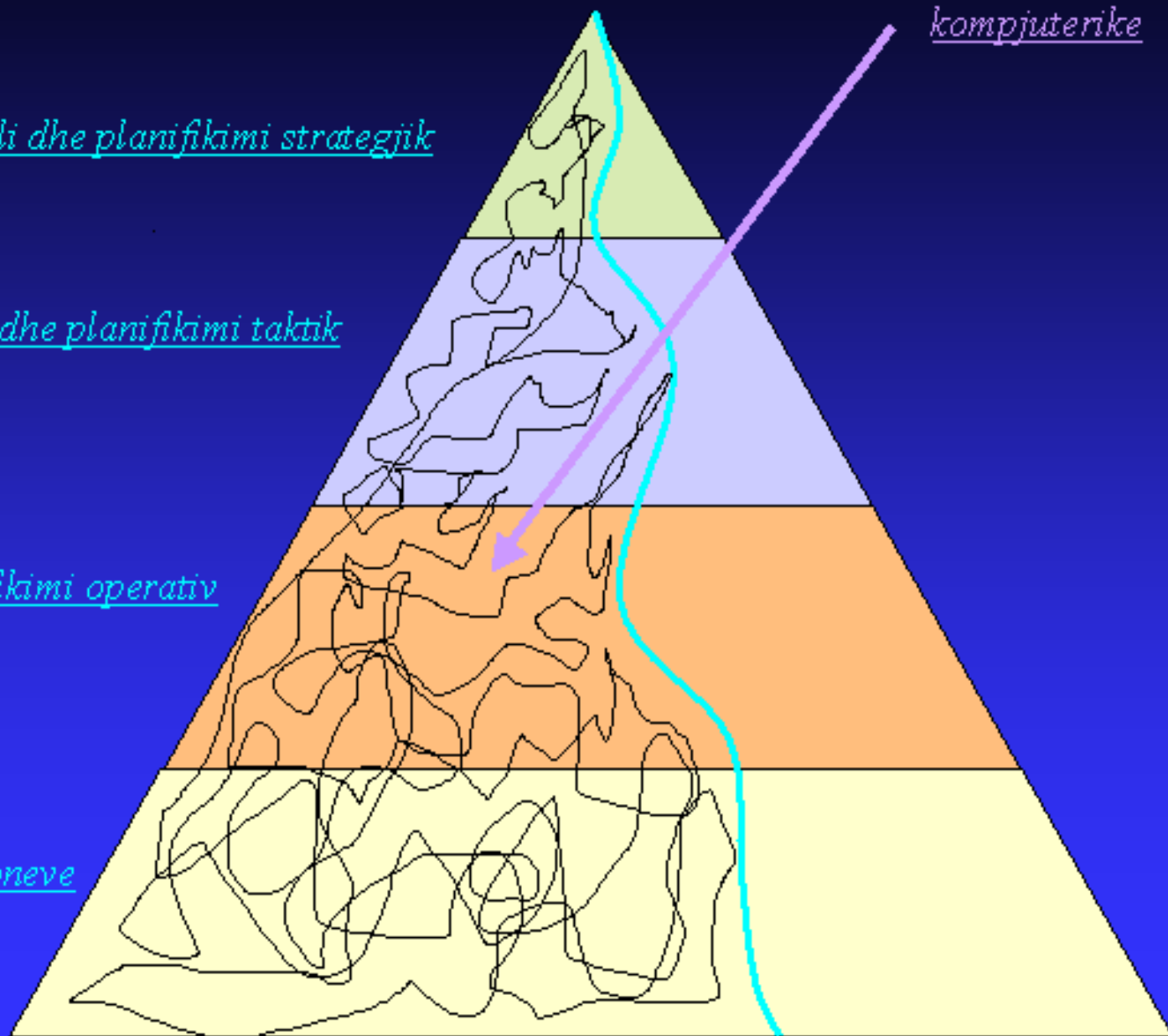
Hapësira e zbatimit të aplikacioneve kompjuterike

Kontrulli dhe planifikimi strategjik

Kontrulli dhe planifikimi taktik

Kontrulli dhe planifikimi operativ

Procesimi i transaksioneve

- Hapsira e pa hijezuar paraqet **problemet jo te strukturura** dhe vendimet ne te cilat njeriu ka role esencial.
- **Ndarja e punes ndermjet kompjutereve dhe njeriut po vazhdon**, dhe si hardveri ashtu edhe softveri po zhvillohen shume shpejte, dhe sot jane te rralla fushat ne te cilat nuk aplikohet dhe nuk ka ndikim TIK.

Cka eshte TIK (ICT) dhe cka perfshin ajo?

TIK eshte

- TIK (ICT) – nje teknologji e paraqet nje...
- ...dhe perdoret per mbledhjen, ruajtjen, procesimin dhe batjen e informatave.
- TIK (ICT) perfshin: jo vetem hardverin dhe softverin, por gjithashtu inkorporon:
  - rrjetat dhe strukturat komunikuese
  - strukturat e te dhenave dhe informatat

- Ne kuptim te gjere TIK (ICT) perfshin:
  - mikroelektroniken,
  - prodhimin e kompjutereve,
  - teknologjin e telekomunikimeve,
  - zhvillimin dhe aplikimin e softvereve,
  - sherbimet informatike,
  - bazat e te dhenave

Kemi te bejme me:

- **sisteme socio-teknike**, te cilat bashkojne makinat, diturin, organizatat dhe njerezit.
- sisteme, aplikimi i te cilave ne afarizem ofron:
  - *↪ **mundesi*** te reja per menaxhmentin dhe ***modele*** te reja te afarizmit,
  - *↪ **produkte te reja te marketingut*** dhe
  - *↪ **sherbime dhe komunikim*** me te mire ndermjet individeve dhe grupeve

Çka mundeson aplikimi i TIK?

Aplikimi i TIK:

permireson komunikimin ne organizate
nepermjet te perdorimit te

- 1) postes elektronike & voice mail
- 2) faks-it,
- 3) Videokonferencave, telekonferencave dhe datakonferencave
- 4) teknologjis se rrjetave siq jane: Interneti, Intraneti, Ekstraneti, WWW, Bazat e te dhenave-online, integrimi i SI dhe teknologjis mobile etj.

i rrite aftesit e njerezve per t'iu qasur dhe
analizuar te dhenat ne menyrr shume me
efektive se sa teknologjite e me pateshme.

TIK (ICT) eshte teknologji e fuqishme. Ajo perkrah ne menyra te ndryshme individet, grupet dhe organizatat , prandaj per te perdorur ate ne menyra efektive ne afarizem, eshte e rëndesishme te kuptohen aftesit e saj, cfare ofron dhe cfare mundeson ajo.

Shembull:

Ne nje organizate TIK (ICT):

- **ndihmon procesin e procesimit te informatave**
dhe te deponimit te te dhenave;
- **lehteson levizjen e lire te informatave** *mbrenda dhe jashte organizates*
- **kontroll dhe menaxhment cilesor**
- **lidhje ndermjet pjeseve te organizates,** *lidhje te jashtme me partner afarist, konsumator dhe furnizues.*

Si mund te perdoret TIK?

- Qe njerezit te kryejne detyra te cilat me pare nuk ka qene e mundur ti kryejne
- Te automatizojne disa veprime ne te cilat behet zevendesimi i plote ose i pjeterishem i njeriut
- Te permiresohen dhe te rriten aftesit e njerezve per te kryer punet

Perdorimi i TIK (ICT)

```
graph TD; A[Perdorimi i TIK (ICT)] --> B[Lehteson: Kryerjen e detyrave qe me pare ka qene e pamundur.]; A --> C[Zevendeson: Njeriut ne kryerjen e disa veprimeve.]; A --> D[Permireson dhe rrite: Aftesit e njeriut per te kryer punet.];
```

Lehteson:

Kryerjen e detyrave qe me pare ka qene e pamundur.

Zevendeson:

Njeriut ne kryerjen e disa veprimeve.

Permireson dhe rrite:

Aftesit e njeriut per te kryer punet.

- Ne kuader te te lehtesimit te kryerjes se detyrave te cilat me pare nuk ka qene e mundur te kryhen, kemi parasysh perdorimin e Internetit dhe
- WWW, te cilat ju mundesojn njerezve te komunikojne dhe t'iu qasen informatave nga burime te ndryshme, duke eleminuar pengesat kohore dhe hapsinore ne komunikim.

- Kete e deshmon ne menyrr bindese kryerja e operacioneve afariste ne menyrr elektronike: e-business dhe e-commerce

- Sa i perket perdorimit te TIK (ICT) me qellim te **automatizimit** te disa veprimeve te njeriut dhe zevendesimit te tij te plote ose te pjeserishem ne disa pune, mund te permendim robotizimin dhe automatizimin kompjuterik, ku kompjuteret e zevendesuan njeriun ne nje varg procesesh afariste

- Sistemet kompjuterike te bazuara ne TIK (ICT) **permiresojn** aftesit e njeriut per te kryer disa pune:
  - # e rritin efikasitetin e menaxhereve duke mundesuar menaxhment efektiv,
  - # kontrollin dhe koordinimin e afarizmit,
  - # marrje te vendimeve cilesore dhe
  - # planifikim strategjik ne baze te informatave

*TIK (ICT) nuk perdoret gjithmon ne menyra
progresive.*

Shembull:

Interneti eshte perdorur per transfere ilegale te fajllave, kopjim te muzikes, dhe eshte rrezikuar nga pranimi i e-mailave te padeshiruar (spam) dhe te ashtuquajturve junk e-mails.

2004, yahoo dhe servise te tjera kane ndermarur veprime per te vu jashte biznesit derguesit e spam-eve.

2004, Kongresi i sindikateve te Britanise se Madhe (UK Trade Union Congress) ka raportuar per nje varg problemesh ne vende te punes te shkaktuara nga monitorimi elektronik i te punesuarve.

Literatura:

- 1) Terry Luceu: Management Information Systems (2005)
(kapitulli 14 deri 16)
- 2) Dr. Mihane Berisha: Informatika e biznesit- Ligjerata
(2004)
- 3) G.B.Davis&M.H.Olson: Management Information
Systems, MCGrow Hill
<http://wikipedia.org>

Ju faleminderit per vemendje!